

Б. Мирчевска-Бошева (Скопје, Македонија)

**Кон јубилејот на Катедрата за славистика
при Филолошкиот факултет «Блаже Конески» во Скопје**

В. Mirchevska-Bosheva (Skopje, Macedonia)

**Towards the Jubilee of the Department of Slavic Studies
at the Faculty of Philology “Blaze Koneski” in Skopje**

ИСТОРИЈАТ

Во учебната 2016/2017 година Катедрата за славистика на Филолошкиот факултет «Блаже Конески» при Универзитетот «Св. Кирил и Методиј» во Скопје одбележа седум децении постоење и седум децении континуирана настава по руски јазик и литература.

Проучувањето на словенската филологија во Македонија влече корени од 1920 година кога на Филозофскиот факултет во Скопје основан од Владата и Министерството за просвета на Кралството СХС Степан Михајлович Куљбакин ги одржал првите предавања од оваа област за студентите на историско-филолошкиот отсек. Но, овој факултет престанал да работи по заповед на Ректоратот на Универзитетот во Белград на 3 април 1941 година како последица на приближувањето на Втората светска војна [Петреска 2006: 18–19].

Јубилејот 70 години настава по руски јазик и книжевност на Универзитетот «Св. Кирил и Методиј» се поврзува со учебната 1946/1947 година кога на новооснованиот Филозофски факултет започнува да работи лекторат по руски јазик, од кој подоцна се формира денешната Катедра за славистика.

Лекторите Маргарита Неверова и Тамара Гнуни, професорот Фран Петре и асистентите Цветанка Органчиева, Лилјана Мојсова и Вера Јанева се првите наставници на оваа катедра. Функционирањето на Катедрата од 1950 до 1955 година во најголема мера е поврзано со активната и неуморна дејност на Серафима Пољанец која е ангажирана во изведувањето на поголем број курсеви од областа на рускиот јазик и руската литература. Кон крајот на 1955 година, од здравствени причини, професорката Пољанец била принудена да ја напушти активната работа и да се пензионира, но со повремени гостувања и понатаму помага во надминувањето на кадровскиот дефицит. За време на својот престој во Скопје, Пољанец објавила трудови од светската и руската литература, изработила скрипти заедно со асистентот Лилјана Мојсова, а заедно со својот сопруг го изработиле и Руско-хрватско-српски-

от речник. По нејзиното заминување за шеф на Катедрата привремено доаѓа Блаже Конески, кој раководи со неа во периодот од 1956 до 1961 година.

Во 60-тите години Катедрата ја напуштаат Маргарита Неверова (поради заминување на друго работно место) и Лилјана Мојсова (поради за минување во странство). Но, во овој период започнува нова фаза во развојот на Катедрата што е обусловено од доаѓањето на нови кадри кои ја преземаат наставно-научната работа и значително го зголемуваат обемот на истата.

За наставник по предметот руски јазик доаѓа д-р Борис Марков кој е и првиот шеф на катедра во новиот состав, а наставата по руска литература ја изведуваат д-р Милан Ѓурчинов и д-р Цветанка Органџиева. Катедрата добива и нови асистенти: Ефтим Кафеџиски (руска литература од прва половина на 19. век), Димитар Бошков (60-тите години од руската литература на 19. век), Марија Сидоровска (синтакса на рускиот јазик) и Спирос Наќев (фонетика и историска граматика на рускиот јазик), а од 1965 како лектор по руски јазик започнува да работи Нина Чундева.

Од 1965 година па се до денес во наставниот процес е вклучен и лектор-роден говорител на рускиот јазик кој доаѓа во рамките на меѓудржавниот договор за соработка на СФРЈ и СССР, а подоцна во рамки на договорот меѓу филолошките факултети на Универзитетот «Св. Кирил и Методиј» и Московскиот државен универзитет «М.В. Ломоносов».

Фотографија на професорите и дел од студентите на руски јазик по повод гостувањето на проф. Кулешов во 1968 година (прв ред од лево Марија Најческа-Сидоровска, Спирос Наќев, Ташко Белчев, Вера Јанева, Кулешов, Милан Ѓурчинов, Владимир Лирниченко, Борис Марков)

Ваквата нова состојба на Катедрата е забележана и во «Споменица – 30 години Филолошки факултет 1946–1976» каде стои: «Иако низа години без достатно наставен кадар, катедрата за славистика односно за источнословенски и западнословенски јазици и книжевности, денес е оформена во една од најразвиените наставно-научни единици на нашиот факултет во чиј состав работат 14 наставници и асистенти и тоа: шест доктори на науки, двајца редовни професори, тројца доценти, еден предавач, четири магистри, двајца асистенти и четворица лектори. Веќе овој податок укажува дека Катедрата успеа низ изминатиов период да ја одликува

својата физиономија и да израсне во една од најбројните катедри на Факултетот со доста развиена наставна, стручна и научна дејност» [1976: 29].

Во периодот на 70-тите и 80-тите години проф. д-р Борис Марков ја изведува наставата по предметите фонетика, морфологија, историска граматика на рускиот јазик, проф. д-р Милан Ѓурчинов – наставата по руска литература на 19 и 20 век, доц. д-р Марија Сидоровска – по синтакса на рускиот јазик, доц. д-р Ефтим Кафеџиски руска литература од првата половина на 19 век, предавачот Спиро Накев – методика на наставата по руски јазик и литература, а лекторската настава ја изведуваа: м-р Нина Чундева, Таисија Попспирова (од 1970 по пензионирањето на Тамара Гнуни) и странски лектор. Во наставниот процес се вклучени асистентите м-р Маргарита Пашоска, м-р Максим Каранфиловски и стажантите: Тронда Влашкова-Пејовиќ (руска литература), Ружица Лабан (руски јазик) и Димитрија Ристески (руска литература).

Фотографија по повод јубилејот 60 години Филолошки факултет «Блаже Конески» во 2006 година (долу од лево Биљана Мирчевска-Бошева, Јасминка Делова-Силјанова, Таисија Попспирова, Кита Бицевска, Димитрија Ристески, Ружица Јанчулева, Максим Каранфиловски, Валентина Павловска, Лидија Танушевска, горе од лево Милена Пшикрилова и Милица Миркуловска)

Потоа следи период на промени во наставниот кадар што се должи на заминувањето на проф. д-р Цветанка Органџиева и на проф. д-р Милан Ѓурчинов на друго работно место, како и пензионирањето на проф. д-р Марија Сидоровска, Спиро Накев, проф. д-р Борис Марков и проф. д-р Димитар Бошков. Во новонастаната ситуација наставата ја презедоа кадрите кои веќе подолго време созреваа на катедрата и ги одбранија своите дисертации. Наставата по граматика ја презеде д-р Нина Чундева, а по докторирањето во 1992 и проф. д-р Максим Каранфиловски и проф. д-р Маргарита Пашоска. Наставата по литература од 1992 година ја презема проф. д-р Ружица Јанчулева, а од 1996 во овој сегмент се вклучи и проф.

д-р Димитрија Ристески. Од 1988 година за предметот методика на наставата по руски јазик е ангажирана проф. д-р Красимира Илиевска која подоцна е ангажирана и за предметот граматика на современиот руски јазик, а истата година во колективот се влучува и проф. д-р Кита Бицевска која започнува со настава по руски јазик за нематични факултети, а подоцна се вклучува и во наставата по граматика на рускиот јазик. Од 1989 до 1994 година на Катедрата работи Јања Ортакова како асистент по руска литература, а во тој период во лекторската настава се вклучуваат и Екатерина Терзијоска и Роза Тасевска.

Фотографија од свеченото отворањето на Меѓународниот славистички собир по повод јубилејот 70 години на Катедрата за славистика, 2017 (прв ред од лево Димитрија Ристески, Биљана Мирчевска-Бошева, Таисија Попспирова, Кита Бицевска, Красимира Илиевска, Донка Роус, Јасминка Делова-Силјанова, Наталија Лапаева-Ристеска, Ирен Алчевска, втор ред од лево Климент Ристески, Екатерина Терзијоска, Максим Каранфиловски, Милица Миркуловска)

Со доаѓањето на Катедрата на академик Рина Павловна Усикова од МГУ (Москва) во 1993 година се активира наставата за преведувачката насока и курсот на предавања по контрастивна анализа на рускиот и на македонскиот јазик.

По подолга пауза во 2006 година Катедрата добива помлад асистент по граматика на рускиот јазик – Биљана Мирчевска. По докторирањето во 2012 година таа ја презема наставата по граматика на рускиот јазик, контрастивна анализа на рускиот и на македонскиот јазик и Историја на рускиот јазик со историска граматика.

Во последните 10 години се пензионираа Таисија Попспирова, проф. д-р Димитрија Ристески, проф. д-р Кита Бицевска, проф. д-р Максим Каранфиловски, проф. д-р Ружица Јанчулева и проф. д-р Красимира Илиевска, а вработен е само еден лектор по руски јазик – м-р Ирен Алчевска.

Со пензионирањето на поголемиот дел од професорите по руски јазик се чувствува сериозен дефицит на наставен кадар за непречено одвивање на наставата на единствената институција во Р. Македонија каде рускиот јазик се изучува како главна специјалност. Овој дефицит делумно е намален со ангажирањето на

Наталија Лапаева-Ристевска, доцент од Пермскиот државен универзитет, која од септември 2016 година ја презема наставата по руска литература и на Николина Трајковски која од февруари 2017 година како стручњак од практика е вклучена во одржување на вежби од областа на руската граматика.

НАСТАВА

Катедрата за славистика денес нуди профилирање во три области: професор по руски јазик, преведувач од руски на македонски јазик и обратно и филолог кој покрај рускиот паралелно изучува уште еден јазик или книжевност застапени во студиските програми на Филолошкиот факултет «Блаже Конески». Покрај тоа, постои можност за изучување на рускиот јазик како втор главен или како изборен предмет.

Интересот за студирање на оваа група е подложен на варирање кое во голема мера зависи и од општествено-политичките услови, но и од потребата на пазарот на трудот. Според статистичките податоци во периодот на 70-тите до 90-тите години на минатиот век секоја година 30–40 студенти го избирале рускиот јазик како своја идна професија. Во последните период тој број е намален на 10–15 студенти, додека повеќе од 100 студенти годишно го изучуваат рускиот јазик како изборен.

По завршувањето на додипломските студии, на студентите кои сакаат да го продлабочат своето знаење во оваа област Катедрата им нуди можност да продолжат на постдипломски и докторски студии во областа наука за јазикот (група руски јазик).

Освен на матичната група, наставничкиот кадар на Катедрата за славистика одржува настава по руски јазик и за Природно-математичкиот, Педагошкиот факултет, Електротехничкиот факултет, Технолошко-металуршкиот и Економскиот факултет на Универзитетот «Св. Кирил и Методиј» во Скопје.

Покрај редовната настава, идните русисти имаат можност да го подобрат своето знаење на летните школи во Московскиот државен универзитет „Ломоносов“ или да искористат стипендија на друг руски универзитет со кој нашата институција има договор за соработка.

МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

Во областа на меѓународната соработка може да се напомене дека Катедрата одржува тесни врски со сродните катедри во Москва, Санкт-Петербург, Воронеж, Перм, Грац, Белград, Нови Сад, Сараево и др.

Најинтензивна соработка има со Филолошкиот факултет при Московскиот државен универзитет «М.В. Ломоносов» и таа се рефлектира на повеќе полиња. Првото поле каде е особено видлива успешаната соработка е во обезбедувањето лектор – роден говорител што се одвива непрекинато од 1965 година до денес. Така, до овој момент на Катедрата работеле 22 лектори од МГУ: Зоја Свирина (1965–1967), Владимир Лирниченко (1967–1969), Тамара Глазнева (1969–1971), Николај Ковалџов (1971–1973), Николај Белоусов (1973–1976), Марина Тверитинова (1974–1976), Лилија Ермакова (1976–1978), Нинел Макаренко (1978–1980), Елена Кууз (1980–1982), Лидија Ветошкина (1982–1984), Нина Кохтарјова (1984–1986), Анастасија Сухих (1986–1989), Наталија Федотова (1989–1996), Рина Усикова (1993–1996, од 1994 како визитнг-професор), Елена Верижникова (1996–2000), Вера Муравјова (2000–2003), Наталија Зеленова (2003–2006), Татјана Ганенкова (2006–2010), Јулија Мареева (2010–2013), Надежда Пљасунова (2013–2016), Наталија Кикило (2016–). Покрај своите обврски во наставата дел од лекторите по руски јазик се активни и во изработката на наставни помагала и речници. Како резултат на тоа лекторот Николај

Ковалџов издаде учебник по македонски јазик, Лилија Ермакова во коавторство со проф. Борис Марков изработи «Краток руско-македонски фразеолошки речник», а Рина Усикова во текот на својот престој на нашата катедра ја организира и интензивира работата на преведувачката насока. Колектив од нашата катедра во соработка со руските колеги изработија и руско-македонски речник, прирачник за усвојување на рускиот јазик како странски, бројни заеднички истражувања и објавени статии.

Во соработка со колегите од МГУ, како и од другите партнерски универзитето од Русија организирани се седум македонско-руски конференции посветени на прашања од областа на јазикот, литературата и културата.

Секоја година студентите-русисти престојуваат во МГУ на летна школа по руски јазик, а студентите – македонисти од Москва доаѓаат на Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Охрид.

Договорот за соработка меѓу Филолошкиот факултет «Блаже Конески» при Универзитетот «Св. Кирил и Методиј» и Филолошкиот факултет при Воронешкиот државен универзитет овозможи бројни студиски посети и учества на летни школи во Воронеш и во Охрид, размена на искуства и книги. Последното збогатување на библиотечниот фонд на Катедрата за славистика благодарение на подарокот од Воронешкиот државен универзитет беше направено во јуни 2016 година кога Софија Заболотнаја (раководител на Македонскиот центар при Филолошкиот факултет на ВДУ) врачи повеќе од 50 монографии, учебници, прирачници и зборници од областа на рускиот јазик, литература и култура.

Плодната соработка со Филолошкиот факултет при Санктпетербуршкиот државен универзитет се гледа и во вклученоста на Зоја Шанова во тимот кој го изработи тритомниот македонско-руски речник, како и во низа други истражувања.

Долгогодишната соработка со Филолошкиот факултет при Пермскиот државен национален истражувачки универзитет се интензивира во последниот период во кој се реализирани повеќе настани како на пример обука за наставниците по руски јазик и литература во Р. Македонија (Скопје, 2014). Исто така, покрај учеството во сите претходни билатерални конференции, во 2014 година Перм беше домаќин на шестата руско-македонска научна конференција.

Во 2016 година Катедрата го иницираше научноистражувачкиот проект за создавање електронска база на македонски фраземи со нивни еквиваленти во рускиот, во полскиот, во чешкиот и во францускиот јазик. Во рамки на овој проект интензивно соработувавме со проф. Тошовиќ од Универзитетот во Грац кој при неговото гостување во Скопје го сподели своето искуство со членовите на научноистражувачкиот тим, одржа и предавање за студентите и колегите од нашиот факултет и зеде учество во тематската конференција «Зборот збор отвора» (октомври 2016, Скопје).

МАПРЈАЛ

Со одлука на Президиумот на Меѓународната асоцијација на наставниците по руски јазик и литература од 26 октомври 1997 година, Асоцијација на наставниците по руски јазик и литература од Р. Македонија, во чиј состав влегува и Катедрата за славистика, официјално е примена за член на МАПРЈАЛ. Како членови на Асоцијацијата, наставниците од Катедрата веќе 48 години се вклучени во организацијата и реализацијата на олимпијади по руски јазик за учениците од основните и средните училишта во Р. Македонија.

ИЗДАВАЧКА ДЕЈНОСТ

Катедрата за славистика во 1976 година започнува со издавање на списанието «Славистички студии» како списание за русистика, полонистика и бохемистика. Во моментот се работи на осумнаесеттиот број од списанието посветен на проф. д-р Кита Бицевска по повод нејзиниот 70-ти роденден.

Покрај зборниците од организраните конференции, членовите на Катедрата изработиле или биле дел од тимот за изработка на: Руско-македонски речник (Н. Чундева, М. Најческа-Сидоровска, С. Наќев), Македонско-руски речник (Р. Усикова, З. Шанова, М. Поварницина, Е. Верижникова, Р. Тасевска) Краток фразеолошки речник (Б. Марков, Л. Ермакова), Речник на антоними во македонското јазик (Р. Тасевска)

Поаѓајќи од потребите за национално ориентирани учебници кои ќе бидат максимално прилагодени на предметните програми на Катедрата, изработени се прирачници за усвојување на рускиот јазик како странски на пример: «Изучаем русский язык» (Р. Тасевска), «Современ руски јазик – практичен курс за 3-та година» и «Современ руски јазик – практичен курс за 4-та година» (Т. Попспирова и В. Павловска), «Руски јазик за сите. Курс за напреднати» (Р. Усикова, Т. Попспирова, Р. Тасевска), «Работна тетратка по руски јазик за студентите слависти од 3-та година» и «Работна тетратка по руски јазик за студентите слависти од 4-та година» (Т. Попспирова и И. Алчевска), «Запознајте се со Русија – елементарен курс по руска историја и култура» (Т. Попспирова и И. Алчевска) и др. За потребите на наставата по литература издадени се прирачниците: «Меѓусловенски книжевни вкрстувања» (Д. Ристески), «Избор на текстови од староруската и руската книжевност од XVIII век» (Д. Ристески).

За потребите на наставата на другите факултети исто така се изработени повеќе прирачници со тематски прилагодени текстови за студентите на економскиот факултет и на факултетот за физичка култура (Спиро Наќев).

За наставата по руски јазик во основните училишта К. Илиевска изработила повеќе учебници: «Учебник русского языка-1: первый год обучения» (К. Илиевска, З. Богачова Глигоријевиќ), «Учебник русского языка-2: третий год обучения», «Учебник русского языка-3: третий год обучения» (К. Илиевска), «Учебник русского языка-4: четвертый год обучения» (К. Илиевска), а С. Наќев подготвил «Грамматика на рускиот јазик за средните училишта».

Преводот на дела од руски автори посебно го привлекува вниманието на скоро сите членови на Катедрата кои голем број дела од руските класици, но и од современите автори ги направиле достапни за македонските читатели.

На овој начин, дополнително се збогатува и библиотеката на Катедрата за славистика која брои повеќе од 20.000 книги и 15.000 списанија на руски, чешки, полски, белоруски, украински јазик. Интензитетот на збогатување на библиотелниот фонд во последно време е намален, но со помош на донација на книги од Фондот Солженицин и од други партнерски институции постојано се надополнува со нови изданија од областите на интерес на вработените и студентите.

НАГРАДИ И ПРИЗНАНИЈА

За својата наставна, научноистражувачка и преведувачка дејност Катедрата и нејзините членови се наградени со многу признанија, а на нејзините членови им се доверувани значајни позиции. Така, акад. Милан Ѓурчинов е член на МАНУ, бил претседател на Друштвото на писателите на Македонија, претседател на Меѓународниот славистички комитет. проф. д-р Борис Марков бил декан на Фи-

лолошкиот факултет, проф. д-р Максим Каранфиловски бил продекан и декан на Филолошкиот факултет, Директор на Семинарот за македонски јазик, проф. д-р Ружица Јанчулева – продекан на Филолошкиот факултет.

Акад. Ѓурчинов е добитник на наградата «Давид Бурљук» (награда на Академијата на светскиот заум), медалот Пушкин, наградата 11 октомври, француско одликување «Витез на легија на честа» и др., проф. д-р Максим Каранфиловски е почесен професор на Московскиот државен универзитет, добил Одликување за афирмација на македонскиот јазик на Јагелонскиот универзитет во Краков, медал Пушкин, наградата Гоце Делчев и др. Проф. д-р Кита Бицевска е добитник на наградата Гоце Делчев, а проф. д-р Красимира Илиевска на медалот Пушкин.

По повод на 200-годишнината од раѓањето на големиот руски писател и поет А.С. Пушкин на Катедрата за славистика за својата успешна работа во ширењето и популаризирањето на рускиот јазик во Р. Македонија доделен и е бронзен медал со ликот на А.С. Пушкин.

На Меѓународниот славистички собир (јуни 2017 година) на акад. Милан Ѓурчинов, на проф. д-р Нина Чундева, на проф. д-р Максим Каранфиловски, на проф. д-р Красимира Илиевска, на проф. д-р Кита Бицевска, на проф. д-р Димитрија Ристески и на лектор Таисија Попспирова Филолошкиот факултет «Блаже Конески» им додели плакети и благодарници за нивната улога во афирмацијата на рускиот јазик и литература во Р. Македонија.

Фотографија од доделување на плакети и благодарници за афирмација на рускиот јазик (2017)
(од лево прв: Д. Ристески, К. Бицевска, Т. Попспирова, Д. Роус, К. Илиевска и М. Каранфиловски)

ЛИТЕРАТУРА

Филолошки факултет 1946–1976. Скопје: Универзитет «Св. Кирил и Методиј», 1976.

Монографија: Филолошки факултет «Блаже Конески»: 1996–2006: 60 години. Скопје: Филолошки факултет «Блаже Конески», 2006.

Петреска Д. Филозофскиот факултет во Скопје од 1920 година // Филозофски факултет во Скопје. Скопје: Универзитет «Св. Кирил и Методиј», 2006. С. 17–32/

Сведения об авторе:

Биляна Мирчевска-Бошева,
доктор филол. наук
доцент
заведующий кафедрой славистики
филологический факультет
имени Блаже Конеского
Университет Свв. Кирилла и Мефодия
(Скопье).

Biljana Mirchevska-Bosheva,
Doctor of Philology
Associate Professor
Head of Department for Slavistics
Faculty of Philology “Blaze Koneski”
Sts. Cyril and Methodius University (Skopje).

biljana.mirchevska@gmail.com